
Anthony Giddens: Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Suom. I. Heiskanen ja P. Andersson, Otava 1984. 423 s.

Pitkämuistisimmat meistä vielä muistavat Anthony Giddensin vierailun Jyväskylän yliopistossa pidetyillä politiikan tutkimuksen päivillä jokunen vuosi sitten. Giddensin pitämä esitelmä oli ulkonaisilta puoliltaan hillityn tyylikäs; esitelmäsihtijä pudotteli melkein parin tunnin esitelmän kertaakaan papereihin katsomatta kädet puuskassa rinnalla lähes liikkumatta paikallaan seisten. Olemuksessa oli tiettyä rentoutta, mutta lauseet olivat viimeisteltyjä, ikäänkuin suoraan kirjasta luettuja. Kateellisenä ajattelin mielessäni, että jos jollakulla ajatukset ovat niin sievästi järjestyksessä päässä, ei kirjojen suoltamisvauhtia rajoittane muu kuin konekirjoituksen lyöntinopeus. Sanelukoneen avulla tämä mies tekisi kirjan pari viikossa. Syystä tai toisesta aivan tuohon nopeuteen Giddens ei ole yltänyt, mutta »kirja vuodessa, kaksi parhaassa» — vauhtia hän on jo pitkään pitänyt yllä. »Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia» kuuluu tuotannon huomatuimpaan päähän, joten siinä katsannossa ainakin sen suomentamista voidaan pitää hyvin perusteltuna kulttuuritekona.

En tule tässä arviossani paljontaan puuttumaan teoksen yksityiskohtiin, vaan katson asiaa vähän yleisemmältä tasolta ikäänkuin asian sivusta puhuen. Tähän lähestymistapaan antaa oikeutuksen arvioitava kirja, joka monin paikoin on tavattoman kiertelevä ja kaarteleva, joskus vihjailevakin. Asiaan pääsy voi näemmä sanakäytön mestarillekin olla vaikeaa. Usein tässä kirjassa siihen päästään viittaamalla tekijän aiempiin esityksiin tai pahimmissa tapauksissa tulossa oleviin kirjoihin.

Kirjaa lukemaan valmistautuvan on syytä unohtaa muutamia »positivistia» lukuodotuksia. Sellaisia ovat selkeän ongelmanasettelun näkeminen kirjan alkusivuilla, ongelman ratkaistavuuden tai ratkaisukriteerin esittäminen tai ylipäänsä motivaatio, joka työn takana on. Giddens lähtee tietyistä keskeisistä yhteiskuntateorian käsitteistä muotoilemaan omia määritelmiään ilmaisten tavan takaa tyytymättömyytensä aiempiin yrityksiin. Kritiikki sinänsä on tietysti paikallaan, jopa välttämätöntä, mutta Giddensin viljelemässä muodossa se asettaa lukijalle kovat vaatimukset: kiistäessään eri teoreetikkojen käsittejä järjestelmiä Giddens lähes kautta linjan olettaa lukijoidensa tunteva kritikoitujen teorioiden sisällön, sillä eihän mitenkään muuten voi odottaa lukijan vakuuttuvan Giddensin argumenteista, jotka usein ovat parin lauseen mittaisia ja joissa puhkaistaan ilmat tavattoman monimutkaisistakin teoreettisista systeemeistä.

Vai olisiiko kyseessä vanha kunnon argumentum ad hominem? Toisin sanoen, väite katsotaan oikeaksi, koska sen esittäjä on oikea. Tietysti on mahdollista, ettei väitteiden tarvitsekaan olla oikeita, vaan mielenkiintoisia siinä mielessä, että halutaan selvittää, miten pitkälle niillä (yhdistettyinä muiden samanlaisten väitteiden kanssa) päästään yhteiskunnallisen todellisuuden haltuun ottamisessa. Jälkimmäinen vaihtoehto tuntuu uskottavammalta. Sen mukaan siis Giddens viljeli jonkinlaista aksiomaattista metodologiaa. Tähän tulkintaan oikeuttaa mielestäni se, että monin paikoin väitteen perusteluksi riittää, että Giddens on esittänyt sen. Minusta tässä ei ole välttämättä mitään moitittavaa, kunhan jossakin olisi hiukan valaistua, miksi väitteitä — keskeisiä — ei tarvitse esittää argumentoivasti.

Jos siis katsomme, että Giddens pyrkii kehittämällänsä käsittejärjestelmällä tekemään ymmärrettäväksi mahdollisimman paljon yhteiskunnallisen olemassaolon ja toiminnan perustasta, olemme tavallaan löytäneet yhden tavan tehdä järjeksi tämän kirjan esitystapa. Vaikeuksia on silti vielä edessä.

Giddens kritikoitua funktionalisteja siitä, että he ovat liiaksi tukeneet organismianalogiaa ja pitäneet rakennetta lähinnä organismin elottomana anatomiana, josta fysiologia »on poistettu», eivätkä ole huomanneet sitä, ettei yhteiskuntarakennetta voi olla ilman toimintaa. Tässä Giddens on aivan oikeassa; analogia jää pelkäksi analogiaksi. Mutta kun toisaalla strukturalisteja moititaan siitä, etteivät he kykene »ylittämään» synkronia-diakronia kui-

lua, olisi luullut tähän tarvittavan vähän laajempia tarkasteluja. Useimmat meistä pystyvät ihan hyvin elämään samanaikaisuuden ja eriaikaisuuden kieltämättä newtonilaisissa olosuhteissa joutumatta yhteiskunnallisessa elämässä tai edes sen teoreettisessa hahmottamisessa vaikeuksiin. Näkisin, että tässä Giddensin »ylittämisiongelman» ongelmallisuus on kaikkea muuta kuin ilmeinen.

Muuan erityispiirre teoksessa on se, että monet niistä huomioista, joita Giddens näyttää pitävän tuloksinaan, ovat melko intuitiivisen tuntuisia arkikokemuksen perusteella. Tosin niiden tunnistaminen semmoiseksi vaatii sitkeyttä ja muistuttaa toimituksena sipulin kuorimista: teksti on monikerroksista ja tuloksiin päästään vasta kun vedet ovat silmissä. Silti vaiva kannattaa, erityisesti jos tuntee entuudestaan joitakin niistä auktoriteeteista, joita Giddens ohimennen kolhii. Minulle läheisenä esimerkkinä mainitsin toisen luvun lopulla esitetyt valtakäsitteeseen liittyvät pohdiskelut. Giddensin Lukes-kritiikki on mielestäni osuvaa ja samalla pelkästä intuitiosta lähtevää. Eri asia on, käykö Lukesin kirjoituksia tuntemattomalle täysin selväksi, mitä »vallan kolmet kasvot» lopulta tarkoittavat.

Varttuneimmat lukijoista vielä muistavat 1970-luvun alun kiivaan kybernetiikkadebatin Suomessa. Siinä vilahtelivat käsitteet Turing-kone, laskettavuus ja rekursiivisuus, formaalikielten ja automaattien teorian peruskäsitteitä kaikki. Giddenskin, vaikkakin todennäköisesti tietämättömänä tästä debatista, viljelee rekursiivisuuden käsitettä esittäen sen nimenomaan tarkoittavan tätä täsmällisesti määriteltyä rekursiivisuutta. Mielestäni Giddens käyttää kylläkin rekursiivisuuden käsitettä oikein, mutta hänen selostuksensa käsitteen sisällöstä on suorastaan onnettoman ylimalkainen. Itse asiassa sen perusteella lukija saattaa päätyä ajattelemaan, että mikä tahansa ei-rekursiivinen lineaarinen yhtälöryhmä sopii esimerkiksi rekursiivisuudesta, kun taas mikään rekursiivinen yhtälöryhmä ei käy, koska sen voidaan katsoa ilmentävän tiettyä »kausaalista» järjestystä tai asymmetriaa. Sekasotku on nähdäkseni valmis. Tässä kohdin Giddens on ollut turhan säästeliäs käsitteidensä esittelyssä.

Giddensin tapa tiivistää kritikoimiansa kirjoittajien työtä on minulle suoraan sanoen vastenmielinen. Mutta luonnollisesti tätä huomattavasti tärkeämpää on se, miten tuo tiivistäminen vaikuttaa siinä yhteydessä, jossa teosta käytetään. Kustantajan takakanteen painamassa esittelyssä kirjaa mainostetaan puheenvuorona (ilmeisesti ensisijaisesti), mutta myös oppikirjana ja hakuteoksena. Puheenvuoro tämä teos tyypillisimmin onkin. Sellaisena se on ymmärtääkseni hyvin antoisa niille, jotka tuntevat hyvin ne lähteet, joihin Giddens joko vain vihjaa liittyvän jotakin erityisen mielenkiintoista ja/tai kritikoitavaa tai joihin hän uhraa pari-kolme lausetta siirtyen sitten taas muihin asioihin. Giddensin tyyli argumentoida omia näkemyksiään toisten näkemysten kautta jälkimmäisiä perin kitsaasti selostaen vaatii lukijalta paljon taustatietoa. Ellei

sitä ole, on epä-älyllistä luottaa pelkästään parin lauseen parafrasiin kokonaisten käsitejärjestelmien arvioinnissa. En mitenkään usko eikä kirjasta itsestäänkään voi näin päätellä, että Giddens olisi tarkoittanut teostaan muulle kuin varsin laajan taustalukeneisuuden omaavalle lukijakunnalle.

Kirjaa käytetään Suomessa myös oppikirjana. Se lienee useimmiten sijoitettu opintojen myöhäisiin vaiheisiin, mikä onkin nähdäkseni välttämätöntä. Se ei kuitenkaan ole vielä riittävää teoksen järkevälle käytölle. Jotta kirja voisi todella antaa lukijalle muutakin kuin parin lauseen huulia suuresta joukosta ajattelijoita tai käsitystä Giddensistä paljon lukeneena miehenä, olisi tärkeää, että kirjassa referoiduista auktoriteeteista olisi jo jonkinlainen kokonaiskuva, so. käsitys heidän teoreettisten järjestelmiensä kokonaisuudesta. Olisi luonnollisesti mahdollista käyttää Giddensin teosta myös luentojen oheislukemistona. Tämä antaisi mahdollisuuden »kirjoittaa auki» aina-

kin useimpia Giddensin kryptisistä huomautuksista. Samalla voitaisiin laajentaa puhtaasti esitteleviä osia teoksessa.

Kirjan suomentajat ovat onnistuneet työssään hyvin. Sivutuotteena on syntynyt aika lailla uutta terminologiaa, jonka kehittämisessä on varmaan ollut melkoisesti vaihua. Lopputulos on kuitenkin hyvä ja osoittaa ainakin sen, ettei Giddensin vaikeataajuisuus ole kielestä kiinni.

Eräässä hiljattain pidetyssä politologikokouksessa kuulin valtio-oppia pidettävän hitaana journalismina ja kansainvälisen politiikan tutkimusta ala-arvoisena journalismina. Vaikka en haluakaan allekirjoittaa tätä karakterisointia ainakaan ohjelmallisena päämääränä, voisi sen hengessä ehkä katsoa Giddensin teoksen edustavan — hyvässä ja pahassa — tutkivaa journalismia.

HANNU NURMI